

A nagy földrajzi felfedezések és a gyarmatosítás kezdete tétel

A nagy földrajzi felfedezések a XV. század végére és a XVI. század elejére tehetők.

Okai:

- a népesség növekedése Európában
- aranyéhség (az európai kereskedelem egyre több pénzt igényelt, amit már nem tudtak pótolni)
- bizonytalanná váltak a korábbi kereskedelmi útvonalak: az arabok Észak-Afrikában, a törökök a Közel-Keleten akadályozták a kereskedelmet.

Szükségessé vált tehát új kereskedelmi útvonalak keresése India felé.

Feltételek:

A sikeres expedíciókhoz új találmányokra volt szükség:

- caravella (háromárbocos nagy hajóterrel rendelkező hajótípus, amit a portugálok találtak fel)
- új **találmányok jelennek meg**: iránytű, szögmérő, kormánylapát
- Toscanelli térképe (az Atlanti-óceánról)
- **Megváltozik a világnézet**: a Földet gömb alakúnak képzelik (Ptolemaiosz nyomán) és így nyugat felé is el lehet jutni a Távol-Keletre.

Portugália

A felfedezések elindítói a portugálok voltak. Államuk a XI-XII. században jött létre, fellendülése pedig annak volt köszönhető, hogy közvetítő szerepet töltött be a Balti-tenger és a Földközi-tenger közötti kereskedésben.

Első jelentősebb szervezőjük **Tengerész Henrik** volt, aki tengerészeti iskolát alapított.

- 1471. **Tengerész Henrik tanítványai** elérik az Egyenlítőt.
- 1487. **Bartolomeo Diaz** elérte Afrika déli csücskét, a Jóreménység fokát.
- 1498. **Vasco da Gama** ugyanezen az útvonalon, Afrikát megkerülve elérte India partjait.

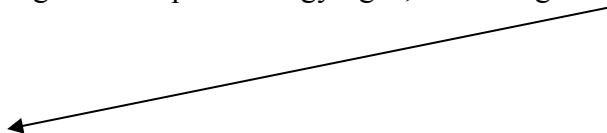
Ezek az útvonalak a Földközi - tengeri kereskedelem hanyatlását eredményezték.

A portugálok gyarmatokat hoztak létre Indiában, és kereskedelmi telepeket Afrikában. Legfontosabb termékek: indiai bors, fahéj, gyapot, cukornád. De szállítottak innen különböző nemesfémeket és drágaköveket is.

Spanyolország

Később kezdik a felfedezéseket, mert az állam később szerveződik egységessé:

- 1469-ben területi egység jön létre Aragóniai Ferdinánd (trónörökös) és Kasztíliai Izabella házasságával.
- 1479-ben megvalósul a politikai egység is, mert Aragóniai Ferdinánd lesz az uralkodó.

Célja: az arab fennhatóság megszüntetése. Az arabok elleni harcot, kiszorításukat Európából reconquista-nak nevezzük (732-1492).

- 1492. **Kolombusz Kristóf** felfedezte Amerikát¹. A közép-amerikai szigetvilágban ért partot, de ő azt hitte, hogy Indiában van. Így az ott lakókat elnevezte indiánoknak. (Azért indult el nyugat felé, mert felvetődött benne az a gondolat, hogy nyugat felől talán hamarabb elérhető India.)
Még ezen kívül 3 útja volt: 1493-96, 1498-1500, 1502-1504.
- 1519-1522. **Magellán** körbehajózta a Földet. Ezzel bebizonyosodott, hogy a Föld gömb alakú, és hogy nagy részét az óceánok teszik ki.
- Amerika tényleges meghódítói: **Cortez, Pizzaro**, akiket conquistador-oknak (=hódítók) is nevezünk, mert katonai hadjáratokat vezettek ide, és őket a zsákmány vezérelte.
- Amerika **Amerigo Vespucci**-ről kapta a nevét. (Az európai nép az ő beszámolóiból ismerhette meg az új földrészt.)

A spanyol gyarmatok nem kereskedelmi telepek, hanem az európai szükségletek kielégítésére termeltek: nemesfémbányákat vettek át és újakat nyitottak meg, mezőgazdasági ültetvényeket hoztak létre (cukornád, kávé, gyapot, kakaó). Mindemellett átkerültek Európába új élelmiszerek: burgonya, tök, paradicsom, kukorica, paprika, dohány. Az Európából behurcolt betegségek óriási pusztítást végeztek az indiánok körében, ezért munkaerőhiány lépett fel. Ennek pótlására megindult a rabszolgakereskedelem Afrikából.

A felfedezések következményei:

- **Amerikában:**
Gyarmatosítás = a felfedezett területek fegyveres meghódítása nagy jelentőséggel bírt: az új kontinensen gazdag nemesfémekben, ültetvények kialakítására alkalmas földekben. Az itt található kultúrák (azték, inka, maja) jóval elmaradottabbak az európaiakétól és hadifegyvereik is fejletlenebbek voltak. A kontinenst elsőként birtokba vevő spanyol hódítók, (konkvisztádorok), pl. Cortez Pizzaro teljesen kiirtották őket. Megtörténik a világ felosztása: Spanyolország és Portugália a pápa segítségével felosztották az új területeket a (tordessillasi és a zaragózi- szerződések).
- **Európa:**
 1. árröbbanás Európában (főleg a mezőgazdasági termékek): A beáramló nagymennyiségű nemesfém következtében az arany és az ezüst leértékelődött, ennek hatására emelkedtek a mezőgazdasági és ipari termékek árai.
 2. ipari termelés növekedése

A céhek helyett új módszerek jelennek meg:

 - kiadási rendszer (a vállalkozó a nyersanyagot és a munkaeszközöket eladja a vidéki iparosoknak, majd a készterméket visszavásárolja és így megy a piacra)
 - bedolgozási rendszer (már csak munkára adja a nyersanyagot a vállalkozó, és a munkáért munkabért fizet)
 - manufaktúra (a nyersanyagot, a munkaeszközöt és a munkahelyet is a tőkés biztosítja, még kézzel dolgoznak, de van munkamegosztás).
 3. A kereskedelem fejlődése figyelhető meg és a tőke felhalmozása. Kereskedelmi társaságok jönnek létre. pl. Brit-Kelet-Indiai Társaság, Holland-Kelet-Indiai Társaság
 4. átalakul a társadalom

↓
Kialakul a torlódott társadalom Kelet-Közép-Európában, ahol együttesen van jelen a feudális és a polgári társadalom.

¹ Három hajóval (Nina, Pinta, Santa Maria) érkezett meg Közép-Amerikába. Felfedezte a Guanahani szigetet (később San Salvadornak nevezte), Kubát és Hispaniolát.

Reformáció tétel

A **reformáció** a XVI. század elején bontakozott ki, amely a katolikus egyház megújítására irányuló mozgalom. Kibontakozás Luther Márton névéhez kapcsolódik, aki 1517-ben lépett fel a katolikus egyházzal szemben. Németországból indul ki.

1) Előzmények:

- Németország a XVI. század elején nagyon széttagolt
 - Részben önálló fejedelemségekből, grófságokból és városokból állt
 - Nincs erős központi hatalom, a császár hatalma egyre formálisabbá vált
 - Nincs egységes gazdaság, az északi kereskedővárosok sokkal fejlettebbek voltak, mint a középső területek
 - Ok: a gazdag nemesek birtokaikat függetleníteni akarták az egységes birodalomtól
 - Önellátásra rendezkedtek be, erős központi hatalmat gyakoroltak saját birtokaikon
- A papság sem volt egységes, két egymástól jól elkülönülő osztályra tagolódott
 - főpapok: érsekek, püspökök és más egyházi főméltóságok
 - alsópapság: azok az egyházi személyek, akik a nép között éltek és dolgoztak
 - a XVI. századra a katolikus egyház válságba került: a papság fényűző életet élt, a reneszánsz pápák világias életmódot folytattak, nem tartották be a cölibátust (papi nőtlenség) így az egyház népszerűsége igencsak csökkent
- A társadalom is differenciált volt:
 - A városi polgárok elégedetlenek voltak a főurak és az egyház hatalmaskodása miatt.
 - A parasztok helyzete is rosszabbodott, a földesurak növelték fizetési és munkakötelezettségüket.
- A reformáció közvetlen kiváltó oka a búcsúcédulák árusítása volt, amik a bűnök megváltására szolgáltak.

Ezeket X. Leó pápa adta ki, hogy a bevételekből befejezze a Római Szt. Péter bazilikát. A búcsúcédula megvásárlásával Isten „megbocsátotta a bűnöket. A 16. században azonban nyilvánvalóvá vált, hogy csak anyagi haszon miatt árusítják.

2) A reformáció kezdete:

- Luther Márton, Ágoston rendi szerzetes 1517. október 31-én kiszögelte 95 pontját
- Főbb tételei:
 - Egyedül Isten bocsáthatja meg a bűnöket
 - Egyedül a hit által üdvözülni az ember
 - Nincs szükség egyházközösségre, szertartásokra, hatalmas egyházi vagyontokra
 - Elveti a pápa hatalmát
 - Anyanyelvű istentisztelet, Biblia
 - Két szín alatti áldozás
 - Szekularizáció: az egyházi birtokokat világi kézbe akarta adni
- Luther pontjaiban minden társadalmi réteg megtalálta a maga követeléseit, mindenki előtt világossá vált, hogy az isteni kegyelem nem a különböző juttatásokért jár
- 1520-ban a pápa kiközösítette Luthert az egyházból
- Luther pártfogói elérték, hogy megszólalhasson az 1521-es wormszi birodalmi gyűlésen
- V. Károly császár elítélte Luther tanait, azonban Bölcs Frigyes választófejedelem pártfogásába vette
- Wartburg várában 10 hónapos látszatfogságba vetette Luthert, aki ezalatt lefordította németre az Újszövetséget, a Bibliát
- A reformáció eszméjében 1524-ben parasztfelkelés tört ki Németországban

- Luther elítélte az uraik ellen fegyvert fogó parasztokat
- A forradalom leverése után Luther számíthatott a fejedelmek támogatására, kiépült a Luther hitelveit valló evangélikus egyház
- 1529-ben a speyeri birodalmi gyűlésen a római katolikus egyház kimondta, hogy Luther és követi megmaradhatnak hitükben, de hitüket nem terjeszthetik ki.
- Ez ellen a reformáció hívei „protestáltak” (tiltakoztak), ezért hívják a reformáció irányzatait összefoglaló néven protestánsnak
- 1531-ben a protestáns fejedelmek szövetséget hoztak létre, hogy megvédjék magukat a katolikusok esetleges támadásától
- 1555-ben megkötötték az augsburgi vallásbékét mely kimondta:
A katolikusok és a protestánsok kötelesek egymással békében élni „akié a föld, azé a vallás”:
Ez azt jelentette, hogy a földesurak megválaszthatták vallásukat, és alávetetteknek követniük kellett. Ha nem akarták szabadon elvándorolhattak

A reformáció irányzatai:

- **Kálvinizmus:**

A reformáció másik irányzatának képviselője Kálvin János. Svájcba, Genf városában hirdette hittételeit. Ez a polgárság érdekeit jobban szolgálta:

Tanítása központi gondolata:

- Isten korlátlan ura a világmindenségnek.
- Az embernek még születése előtt eldöntötte Isten a sorsát. (predesztináció – eleve elrendezés elve)
- Megreformálta az egyházi szertartásrendet, egyszerű istentiszteletet vezetett be
- Az egyház vezetésébe a presbiterek mellett a választott világiak is beleszólhattak.
- Kálvin szerint, ha az uralkodó nem alkalmas az uralkodásra akkor az egyház leválthatja.

Hívei a reformátusok, vagy kálvinisák.

Svájcban, Németalföldön, Magyarországon, Skóciában, Angliában és Franciaországban terjed el.

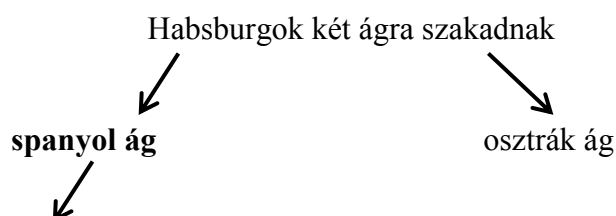
- **antitrinitáriusok:** szentháromság tagadók: Alapítója Szervét Mihály, elvetette a szentháromságot (Krisztus isteni természetét és a Szentlélek létezését). Csak Erdélyben szerveződtek egyházzá (unitáriánus).
- **anabaptisták:** újrakeresztelők, az ember csak felnőtt fejjel tud dönteni arról, hogy akar-e csatlakozni az egyházhoz. Vezetőjük. Münzer Tamás. Az állam hatalmának a megszüntetését és vagyonközösséget követeltek. Nézeteiket erőszakos úton akarták megvalósítani. Felkelésüket Németországban leverték.

A reformáció nagy hatást gyakorolt a társadalmi mozgalmakra és elősegítette a polgári rendszer kialakulását.

A Habsburgok felemelkedése és a katolikus megújulás

I. Spanyolország:

Amerika felfedezése idején Kasztília és Aragónia egyesülésével létrejött Spanyolország és új európai nagyhatalom született.

A Habsburg családból származó I. Károly (1515-1556) és fia Fülöp (1556-1598) az Amerikából beözönlő aranyból

- fényes udvart tartott fenn
- zsoldos sereget és flottát tart, ennek segítségével visszaszorította a rendeket, és az uralkodó feltétlen hatalmán alapuló abszolutizmust hoz létre.

abszolutizmus: olyan monarchikus államforma, melyben az uralkodó a rendek kizárásával irányítja az országot.

A Habsburgok tekintélye megnőtt, Károlyt Német-római császárrá is megválasztották (V. Károly). A hatalmára egyre többen féltékenyek, szembekerül I. (Valois) Ferenc, francia királlyal. Nagyhatalmi vetélkedés kezdődik. A Habsburgok legyőzik a Valois-ákat, a Habsburga terjeszkedéstől tartó hatalmak (Franciaország, Velence, Milánó) létrehozzák a cognaci ligát, de nem tudták megtörni a Habsburgok hatalmát.

II. Fülöp alatt az ország Európa legerősebb katonai hatalmává vált.

Az Amerikából beözönlő arany megemelte az árucikkek árát, ezért külföldről szereztek be, ami viszont a gazdaság leépüléséhez vezetett, sokan kénytelenek voltak kivándorolni a gyarmatokra. Az állandó háborúk miatt magas adókat vetnek ki, ami felgyorsította az ország hanyatlását.

II. Ellenreformáció - katolikus megújulás

A 16. – 17. században a katolikus egyház harcolt indított a reformáció ellen és hozzálátott az egyház megújításához. A harcot és reformot együttesen ellenreformációnak vagy katolikus megújulásnak nevezzük.

A katolikus megújulásban élen járt Loyolai Szent Ignác által alapított jezsuita rend.

A megújulás színtere a tridenti zsinat volt (1545-1563),

Résztevő nagyhatalmak: Habsburg Birodalom, Franciaország, Spanyolország. A zsinat határozatai:

- búcsúcédulák betiltása
- erkölcsös, vallási értékek megszabása
- iskolafejlesztés (papi oktatás, nevelés)
- nyomdák kihasználása (könyvnyomtatás)
- hittételek (dogmák) tisztázása

- katolikus hagyományok megerősítése
- inkvizíció felújítása
- index: (Tiltott Könyvek jegyzéke)

Hatására új korstílus jelent meg, a **barokk**:

- a XVI. század folyamán Spanyolország és Portugáliában bontakozik ki
- a XVII. századi Európában uralkodó korstílus
- a katolikus egyház hatalmát hirdette, célja: az egyszerű emberek elkápráztatása
- Stílusjegyei: erő, lendület, dinamizmus ábrázolása, monumentalitás, túldíszítettség

A tőkés termelés kibontakozása Hollandiában és Angliában

I. Hollandia:

- Európa egyik legfejlettebb területe: textilipar, Hanza - kereskedelem, nagy földrajzi felfedezések következtében
- kereskedelmi kikötői: Antwerpen, Amszterdam
- a 15. század végén a németalföldi tartományok a spanyol Habsburgok fennhatóság alá kerültek
- a spanyolok megemelik az adókat }
- üldözik a kálvinistákat} —————> kitör a Németalföldi – felkelés, az északi tartományok Orániai Vilmos vezetésével kivívják függetlenségüket, létrehozzák Hollandiát
 - a világtenger urává vált
 - vezető szerep a közvetítő kereskedelemben
 - gyarmatosítás: létrejön a Holland - Kelet-india Társaság (Indonéz-szigetvilág, Észak-Amerika, Fokföld)
 - szabad vállalkozás: kialakulnak a manufaktúrák
 - ✓ tulajdonosa a tőkével rendelkező vállalkozó,
 - ✓ bérmunkások dolgoztak

II. Anglia

- a földrajzi felfedezések következtében *árforradalom* alakul ki: a mezőgazdasági termékek értéke nő az iparcikkéhez képest
- megnő az igény az élelmiszerek és gyapjú iránt (textilipar) —————> több legelőre van szükség

bekerítés: a földeket elvették a parasztoktól és juhlegelővé alakították

gazdasági következmény:

- kialakul a kiadási és felvásárlási rendszer
- az iparban manufaktúrákat hoztak létre
 - tulajdonosa a tőkés
 - bérmunkások dolgoztak
 - munkamegosztás: a munkafolyamatokat részekre bontották
 - kézi szerszámok
 - többet, olcsóbban és rosszabb minőségben termeltek

A Tudorok –kora:

a) VIII. Henrik (1509-1547)

- a központi hatalom megerősödött:
 - *a parlament együttműködött az uralkodóval,*
 - *alacsony származású kancellárok (menesztli vagy kivégzi őket, ha már nincs rájuk szüksége)*
- létrehozza az anglikán egyházat
 - az egyház feje a király
 - az egyházi hierarchia megmaradt
 - megszüntette a szerzetesrendeket

- eltörölte a szentek tiszteletét és a cölibátust
- látszólag megmaradtak a katolikus külsőségek (misrend, imafoma, templomok díszítettsége)
- *fellépett a katolikusok ellen, de elutasította a kálvinizmust is*
- halálakor egy **befejezetlen vallási reformot** és **szétzilált udvari közeletet** hagyott hátra

b) I. Erzsébet (1558-1603)

- **egyházpolitikája:** rögzítette az anglikán vallás szabályait, leállította a protestánsok üldözését, és megtűrte a katolikus vallást.
- **belpolitikája:** a parlamenttel együtt kormányzott
- **gazdaságpolitikája:** támogatja a kereskedelmet
 - kereskedelmi társaságok jönnek létre: Angol-Kelet-india Társaság
 - monopóliumokat (egyedárusítási jog) adott ki az egyes területekre
- **külpolitikája:** szembekerül a spanyolokkal és a franciákkal. A spanyol hajókat királyi felhatalmazással kalózkodók fosztogatják.

II. Fülöp, spanyol király megtámadja Angliát, de a Nagy Armada vereséget szenved

a Tudorok alatt Anglia vezető tengeri nagyhatalommá válik

Az angol polgárháború és az alkotmányos monarchia kialakulása

A Stuart-dinasztia:

A Tudorokat a Stuartok követik a trónon.

I. Jakab (1603-1625) és I. Károly (1625-1649):

- hamar népszerűtlenné váltak intézkedéseik miatt:
 - mellőzik a parlamentet, ezzel megsértik a rendi hagyományokat
 - szembekerülnek a kálvinistákkal
- a parlament jóváhagyása nélkül nem tudnak adót kivetni, I. Károly a királyi **regálék, monopóliumok** kiárusításával akart jövedelemhez jutni
összehívja a parlamentet ahol elfogadják a Jogok Kérvényét
- 1640 tavaszán kénytelen összehívni a parlamentet, mert a skótok fellázadtak ellene, amiért rájuk akarta kényszeríteni az angol szertartásokat
pénzre van szüksége, de a parlament nem szavazza meg, ezért feloszlatja (rövid parlament)
Újból összehívja: (hosszú parlament)
A parlament előáll a követeléseikkel
 - *Feloszlathatatlanság*
 - *Felelős kormány*
 - *Monopóliumok eltörlése*
 - *Szabad vallásgyakorlat*I. Károly le akarja tartóztatni a hangadókat:

↓
KITÖR A POLGÁRHÁBORÚ

Polgárháború kora (1642-1689): (uralkodó és a parlament között)

I. Károly sereget szervez a parlamentiek ellen, kezdetben győznek, de Oliver Cromwell vezette parlamentiek hadsereg, (vasbordájúak), legyőzték a királyt, akit kivégeznek.

↓
Anglia köztársaság lett

Cromwell köztársasága:

- Hadseregre támaszkodó diktatúrával tartotta fenn a hatalmat.
- Elfoglalta Skóciát, és Írországot
- Halálával vége a köztársaságnak

Alkotmányos monarchia megszületése:

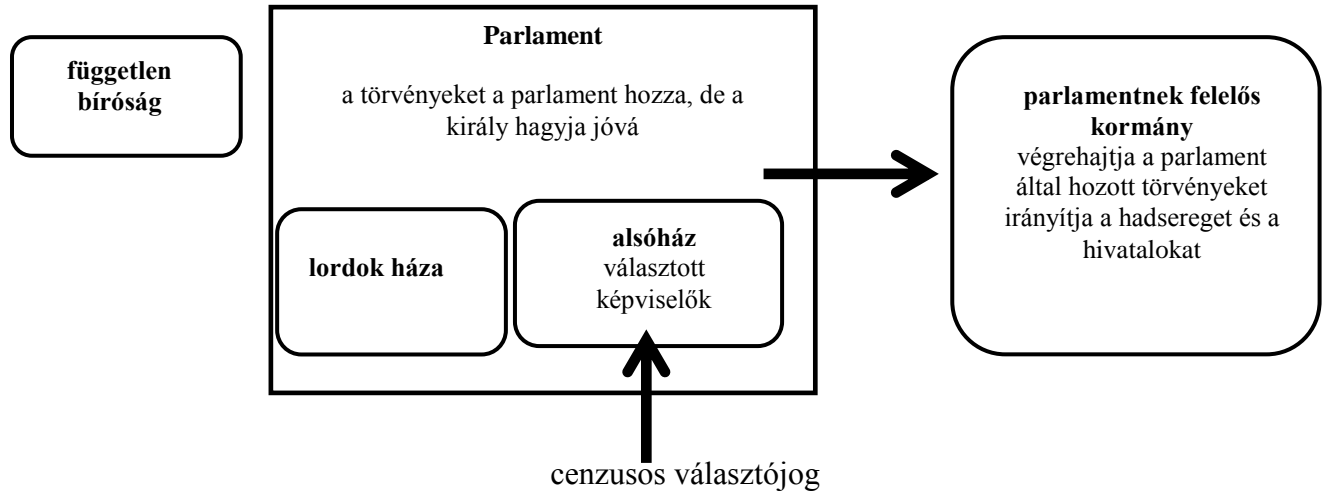
- Stuart restauráció (a királyi hatalom visszaállítása) (visszahívták a Stuartokat a trónra II. Károly, II. Jakab), de újra abszoluzizmust akartak bevezetni, ezért az uralkodót megfosztották hatalmától
- Orániai Vilmos (holland) meghívása a trónra – dicsőséges forradalom
- Jognyilatkozat kiadása: Anglia alkotmányos monarchia

Az alkotmányos monarchia működése Angliában

KIRÁLY

uralkodik, de nem kormányoz

jogköre: feloszlathatja a parlamentet, szentesíti a törvényeket

A francia abszolutizmus

A francia abszolutizmus a 17. században IV. Henrik és XIII. Lajos uralkodása alatt épült ki, amelynek fénykora XIV. Lajos uralkodása.

Előzmények:

- A 16. század elejére erős, központosított hatalom jött létre, Franciaország egysége erősödött.
- I. Ferenc uralkodása alatt megrendül a királyi hatalom, terjed a reformáció és több évtizedes vallásháború veszi kezdetét a katolikusok és a hugenották (francia kálvinisták) között. A legvéresebb esemény Szent Bertalan éjszakája: több tízezer hugenottát gyilkoltak le.
- A vallásháború során kihal a Valois ház, az új uralkodó a kálvinista Bourbon **IV. Henrik** (1589-1610) lesz.
 - áttér a katolikus hitre „Párizs megér egy misét”

A francia abszolutizmus kiépítése:

- **IV. Henrik**
 - véget vet a vallási küzdelemnek, kiadja a türelmi rendeletét (nantes-i ediktum, 1598)
 - megerősítette a katolikus egyház szerepét, és korlátozottan engedte a hugenották számára a vallásgyakorlatot
 - megakadályozta a parasztok elűzését, mert bevétele a parasztok adóiból származott
 - támogatja a gazdaságot, hogy bevétele nőjön
- **XIII. Lajos:**
 - nem foglalkozik a politikával, helyette államminisztere, Richelieu bíboros irányít, célja az abszolutizmus megerősítése
 - 1614-től nem hívja össze a rendi gyűlést
 - kialakul a talláros nemesség, olyan nemes, aki pénzért hivatalt vásárolt és ezzel nemesi címet kapott
- **XIV. Lajos (1643-1715), a Napkirály**
 - míg kiskorú helyette államminisztere, Mazarin bíboros intézte az ügyeket
 - Mazarin halála után átveszi az irányítást
 - az ügyeket az államtitkárai kezelték, mindent ő hagyott jóvá „Az állam én vagyok”
 - vidéken a király küldötte (intendánsok) irányították a közügyeket
 - Varseilles-ban Európa legpompásabb királyi palotáját építette meg, ez lett a politikai élet központja is
 - pártolta a művészetet
 - Európa uralkodói őt utánozták
 - gazdaságpolitikája, hadsereg:
 - az udvar és a hadsereg sokba kerül, ezért fejleszti a gazdaságot
 - merkantilizmus:** kidolgozója Colbert (miniszter), gazdaságpolitikájának lényege, hogy a nemesfémeket az országba vonzzák, kiáramlását pedig megakadályozzák. és a gazdaság működésének fönntartásában nélkülözhetetlen a nemesfémekből vert pénz.
 - Colbert a külföldi árukat védővámokkal tartotta távol, a hazai ipart kölcsönökkel támogatta. Vállalkozókat és szakmunkásokat csábítottak az országba, féltve őrzött gyártási titkokat loptak el. A merkantilista gazdaságpolitika a középkori városi keretből kilépve az egységes nemzetgazdaság kialakítása felé tette meg az első lépéseket.
 - manufaktúrákat alapít
 - fejleszti az infrastruktúrát

- reguláris hadsereg: toborzott katonák, akik alacsony zsoldot kaptak és hosszú ideig kellett katonáskodni

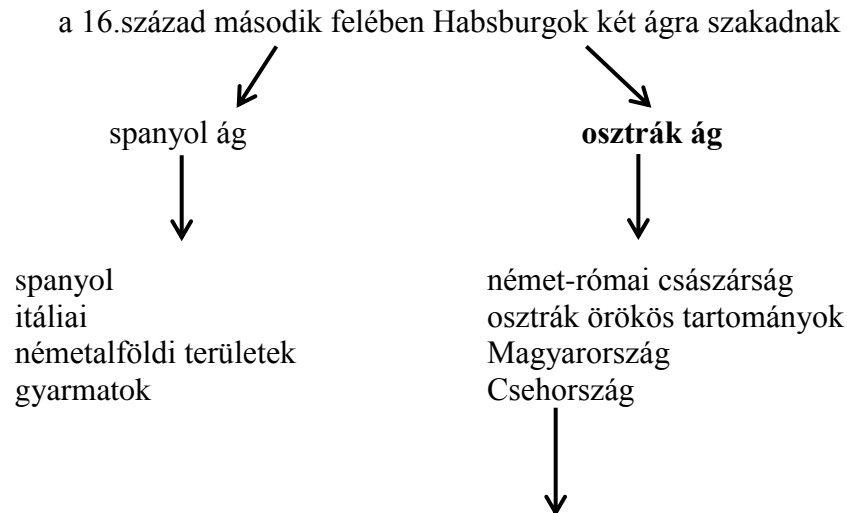

Európa nagyhatalmává vált
az európai nagyhatalmak fellépnek a francia hegemónia (hatalmi túlsúly) ellen,
XIV. Lajos veszít

A Német-római Birodalom és a Habsburgok dunai monarchiája

I. Az osztrák Habsburgok:

- Európa egyik legjelentősebb uralkodócsaládja:
 - német-római császárok
 - megszerzik a cseh és a magyar koronát is (I. Ferdinánd)

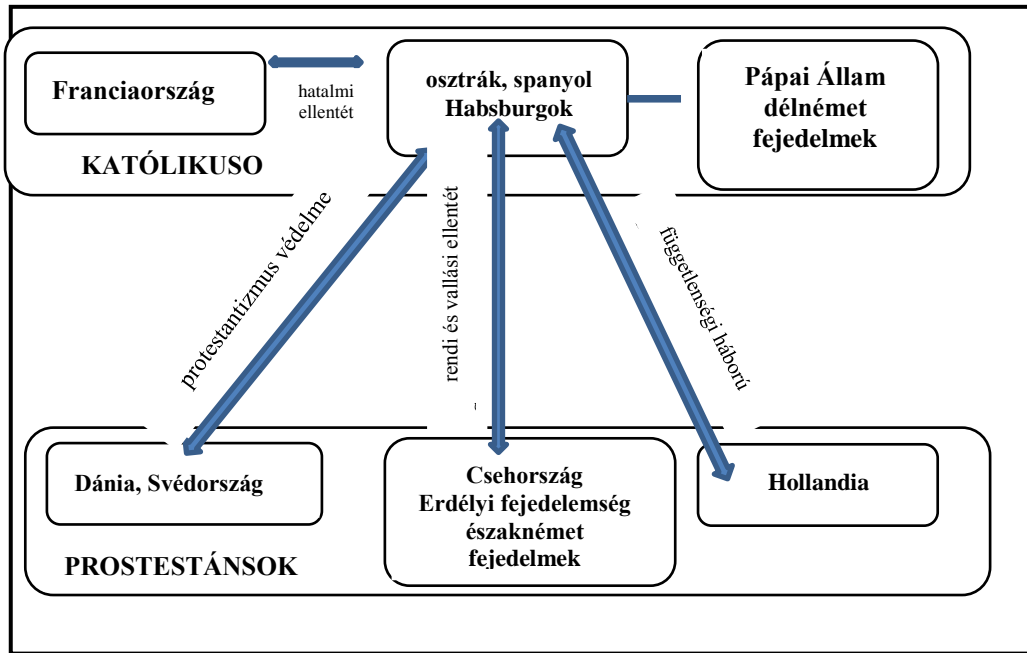
V. Károly lemond a német-római császári címről, öccse Ferdinánd javára, aki az osztrák birtokokat is megkapja

I. Ferdinánd:

- válságban a rendiség és a királyi hatalom is gyenge
- központosított birodalmat akar kiépíteni
 - központi hivatalokat hoz létre (Udvari Kancellária, Udvari Kamara, Udvari Haditanács), nem szóltak bele az állam ügyeibe
 - hadügyre, a pénzügyre és a külügyre (uralkodói felségjogok) támaszkodva érvényesíti hatalmát
- a kincstárban kevés az adó, ezért nincs erős, állandó hadserege, ennek ellenére a törököt sikerül megállítani
- a vallásháborúban a katolicizmus mellett harcoltak

II. A harmincéves háború: (1618-1648)

- politikai okokból robbant ki, (központosító törekvés)
- de egyben vallásháború is: a Protestáns Unió (protestáns országok) és a Katolikus Liga (katolikus országok) között, illetve a katolikus Habsburgok és a protestáns rendek között

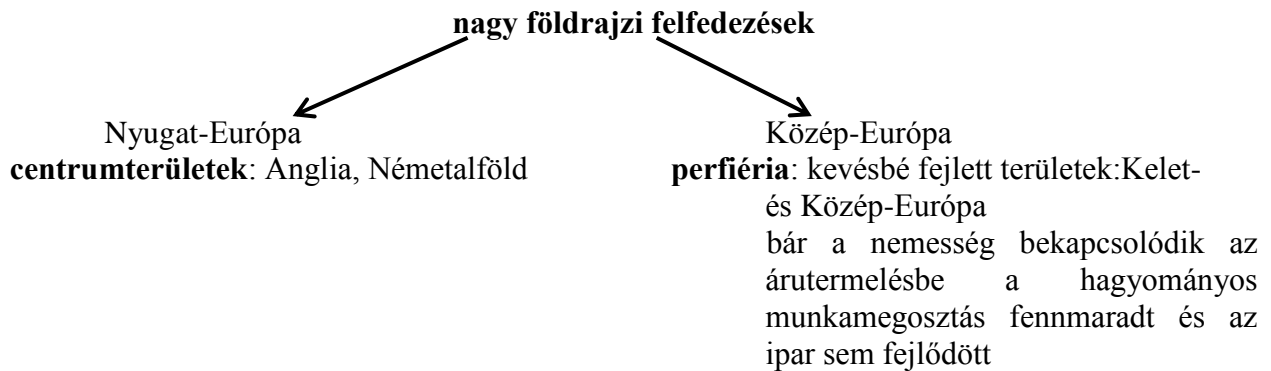

- a háborúban zsoldos katonák harcoltak egymással
- a rendek vereséget szenvedtek → Ausztriában és Csehországban kiépül az abszolútizmus Habsburg Birodalom továbbra is nagyhatalom
- a háborút a vesztfáliai béke zárja le (1648)
a francia királyság érdekei érvényesültek:
 - területeket szereznek a Rajna mentén (Elzász)
 - eléri, hogy a Német-római Birodalom széttagoaltsága megmarad

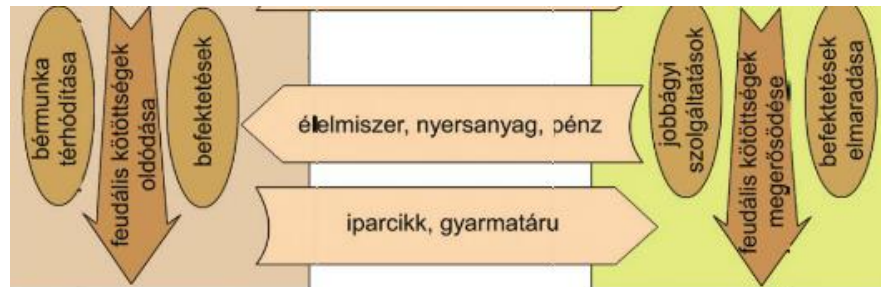
III. A spanyol örökösödési háború. (1701-1714)

- a harmincéves háború után Franciaország megerősödik, tovább folyik a háborúskodás a Habsburgokkal
- a Habsburgok így kétfrontos háborúra kényszerültek: a török és a franciákkal
- a Habsburgok a török kiűzése után ismét megerősödnek
- II. Károly halálával kihalt a spanyol Habsburg-ház
 - a franciák és az osztrák Habsburgok is igényt tartanak a trónra
 - Anglia a Habsburgok mellé állt, hogy a franciák ne erősödjenek meg, így győznek a Habsburgok, akik jelentős területekhez jutottak

Közép-és Kelet –Európa a XVI-XVII. században

munkamegosztás

I. 16. század:

Közép-Európa térségét a Lengyel Királyság uralta, azonban megkezdődött Oroszország felemelkedése.

IV. (Rettenetes) Iván (1533-1584):

- uralkodása alatt Oroszország nagyhatalommá válik
- cárrá koronáztatta magát
- leszámol a belső ellenségeivel
- hódító hadjáratokba kezd
- a Baltikumra indított hadjáratát Báthory István lengyel király (erdélyi fejedelem) visszaveri

II. 17. század:

IV. Iván halála utáni zűrzavaros időszaknak I. (Nagy) Péter uralkodása vet véget.

I. (Nagy) Péter (1689-1725)

- modernizálta az országot
 - nyugat-európai utazásra indult, ahol megtapasztalhatta országa elmaradottságát, ezért elhatározta modernizálva hazáját
 - külföldi mestereket hív az országba
 - manufaktúrákat alapít
 - flotta és hadseregépítésbe kezd
 - megtiltotta a keleties öltözködést (szakáll-és kaftánviselet, „szakálladó”)
 - új fővárost építtetett közel nyugathoz, Szentpétervárt

- a nemeseknek a gyerekeit taníttatni kellett
- tengeri kijáráshoz szeretett volna jutni, délen a töröktől nem tudott, de északon a svédekkel folytatott győztes háború után megszerzi a Baltikumot.

Reformjai csak látszólag voltak sikeresek.

Lengyelország:

A földrajzi felfedezések következtében fellendül a Baltikum kereskedelme, különösen Lengyelországé.

A rendi² jogokkal rendelkező nemesség bekapcsolódik az áruterelésben, növelik a majorságukat —————> a jobbágyokat több robotra kötelezik, kialakul az örökös jobbágyság.

A nemességnek több jövedelme lesz, de a polgárosodás nem jelenik meg, viszont megerősödik a fő-és köznemesség helyzete.

Amikor Valois Henriket választották királlyá kiszélesítette a rendek alkotmányos jogait:

- szabad királyválasztás
- rendszeres országgyűlést
- a rendek adómegajánlási jogát

A 17. században a rendi alkotmány már nem működik, és jelentős területek kerültek Oroszországhoz.

² rend: az európai feudalizmusban az azonos jogokkal és kötelezettségekkel rendelkezők csoportja

Az Oszmán - Birodalom és az Európán kívüli világ

I. Oszmán-Birodalom:

- A 16. század elejére az Oszmán Birodalom rendkívül megerősödött.
- Fénykora: **I. Szulejmán (1520-1566)** uralkodása.
 - hódításokkal növeli a birodalmát
 - meghódította Magyarország középső területeit (mohácsi csata, Nándorfehérvár, Buda elfoglalása) és másfél évszázad itt tartózkodtak
 - átalakul az Európával folytatott kereskedelmük: a levantei kereskedelem hanyatlásával Nyugat nyersanyagszállítója lett, kereskedelmi kedvezményeket adott

- gazdaságilag fokozatosan elmarad Európától
- a Habsburgokkal kötött drinápolyi béke (1568) után leálltak a hódítások
- a birodalomban jelentkező válságot Mehmed nagyvezír számolja fel a 17. században
- elveszítik Magyarországot, az Orosz Birodalom hódító törekvései is veszélyeztetni hatalmukat

később már csak védekeznek, nem számít nagyhatalomnak

Életmód és művelődés a kora újkorban

I. Tudományok és a világgép

Eretnekmozgalmak, humanizmus és reformáció. Ezek az egyház tekintélyét rombolták, ezután olyan tudományos felfedezések voltak, amik megváltoztatták az emberek nézeteit. Megkérdőjelezi az isteni teremtést.

- Csillagászat, térképészet mérföldkövei – felfedezések
 - Kopernikusz lengyel csillagász: a Nap a világegyetem központja= heliocentrikus világgép (szemben a geocentrikus világgéppel)
 - Galileo Galilei olasz: bizonyította Kopernikusz állítását (szabadesés, ingamozgás, bolygók mozgása) „És mégis mozog a Föld!”
 - Newton angol: általános tömegvonzás és a mechanika törvényeinek megalkotása.

II. Változó társadalom és államkép

Megszületnek az ideális államról való elképzelések, de olyan beavatkozásokkal akarták létrehozni, hogy rosszabb lett, mint az eredeti.

III. A társadalmi szerződés elmélete

Úgy kezdik tartani, hogy a hatalom a néptől ered. Ellentétes lett a feudalizmussal.

John Locke: szerint fontos, hogy az emberek rendelkeznek természetes jogokkal születésüknél fogva (jog az élethez, a szabadsághoz, és a tulajdonhoz). Ezekről az emberek lemondanak, és felruházzák vele az államot. Ha az uralkodó ezt a szerződést figyelmen kívül hagyja, akkor az embereknek joguk van ezt a szerződést felbontani. Ez a társadalmi szerződés nem kötelező.

IV. Új jelenségek

- Jogi különbségek helyébe vagyoniak léptek.
- Növekedni kezdte a városok –városi élet.
- Városkép átalakul, egységesebb várostervezés, kőből építkeznek.
- Könyvek, újságok, kávéházak száma nőtt.
- Ritkán tisztálkodtak – éhínségek (kis jégkorszak), járványok pusztítottak.
- Utakat burkolnak.